

УДК 377:[167.7:316.28:64.031.3]

Н. В. Разенкова

**МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
БАКАЛАВРІВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

Спираючись на нинішні пріоритети в галузі освіти, зокрема фінансово-економічної галузі, орієнтуючись на інтеграцію фінансової та економічної сфери в міжнародний простір та партнерство, слід визначити необхідність підготовки фахівців фінансово-економічної сфери з високим інтелектуальним потенціалом, розвинутими фаховими компетенціями, ґрунтовними професійними вміннями та навичками, володінням правил спілкування з урахуванням вимог міжнародного рівня комунікації.

Результати аналізу психолого-педагогічного та навчально-методичного досліджень дозволяють стверджувати, що проблема цілеспрямованого розвитку іншомовної професійної комунікативної компетентності майбутніх фінансистів та економістів є актуальною, а іншомовні професійні комунікативні знання виступають основою для вищої форми професійного спілкування.

Однак без урахування системного підходу як одного з провідних методологічних принципів дослідження в будь-якій галузі знань не можливо створити цілісну систему формування досліджуваної компетентності, володіння високим рівнем якої випускниками вищих фінансово-економічних закладів освіти є кінцевим результатом функціонування пропонованої системи, яка в схематичному представленні зв'язує цілі, зміст навчального матеріалу, виклад, учіння, навчальне мікросередовище, що забезпечує її цілісність, де очевидно, що вилучення одного з компонентів сукупності порушить її функціональні зв'язки та функціональну спрямованість.

Мета статті – узагальнити результати дослідження проблеми формування іншомовної професійної комунікативної компетентності майбутніх бакалаврів фінансово-економічних спеціальностей (методологічні підходи, принципи, методичні шляхи, організаційні умови, методи і форми тощо) та розробити модель означеного процесу як методичної схеми.

Насамперед слід визначити, що за допомогою нашої моделі ми зможемо реалізувати такі професійно-педагогічні цілі, як розгляд теоретико-методичних аспектів та подання результату. За допомогою нашої моделі формування іншомовної професійної комунікативної компетентності майбутнього фахівця фінансово-економічного напрямку ми зможемо відобразити логіку наукового пошуку та засоби досягнення результатів розв'язання наукового завдання. Пропонуючи характеристику

системної організації формування іншомовної професійної комунікативної компетентності, виділимо її основні компоненти.

Цільовий блок моделі містить такі складові: *мета* – розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування іншомовної професійної комунікативної підготовки студентів фінансово-економічних спеціальностей вищих навчальних закладів економічного профілю, рівень володіння якої характеризується вміннями вирішувати фахові завдання засобами іншомовної діяльності; *завдання* – визначити зміст та структуру, розробити теоретичні та методичні засоби, схарактеризувати рівні розвитку (сформованості), уточнити критерії та показники сформованості, здійснити діагностику та корекцію результатів формування іншомовної професійної комунікативної компетентності майбутніх фінансистів та економістів.

Функціонування системи запропонованої моделі передбачається на засадах реалізації низки *методологічних підходів та принципів*, які спрямовані на процес удосконалення педагогічної діяльності щодо формування іншомовної професійної комунікативної компетентності майбутніх фахівців фінансово-економічного профілю. Саме за допомогою комунікативного, системного, індивідуально-особистого та когнітивного підходів забезпечується ІПКК у ВНФЕЗі.

Комунікативний підхід до формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фінансистів та економістів є основною концепцією до досягнення іншомовної комунікативної діяльності студентів, який передбачає оволодіння всіма видами іншомовних та іншомовленнєвих компетенцій для реалізації іншомовної комунікативної діяльності в межах професійної ситуації, що вимагає застосування відповідних шляхів, форм, методів та засобів зі сторони навчально-методичної роботи викладача.

Системний підхід є одним з провідних методологічних принципів дослідження, який вимагає врахування всіх нюансів методико-педагогічних аспектів (шляхи, форми методи й засоби) та їхню структуру в єдину модель методичної системи.

Індивідуально-особистий підхід дає можливість правильно урахувати, диференційовано оцінити та власне до кожного студента чи групи визначити зі сторони викладача методи, засоби та прийоми щодо формування іншомовної професійної комунікативної компетентності у ВНФЕЗі.

Когнітивний підхід націлений на спонукання до розвитку пізнавально-навчальної активності у студентів, що вимагає від викладача визначити відповідні методологічні прийоми для одночасного створення робочої та творчої атмосфери на етапі сприйняття та опрацювання іншомовного матеріалу з урахуванням професійного спрямування.

Звертаючись до специфіки навчання ІПКК, слід зазначити, що в процесі навчання її є не накопичення знань, як це має місце у вивченні інших предметів, а оволодіння діяльністю іншомовного професійного

спілкування, що вимагає для правильної організації навчального процесу визначення принципів навчання ІПКК.

Теоретичний аналіз проблеми дозволяє стверджувати, що іншомовні знання повинні формуватись на *загальнодидактичних принципах* (інтерактивності, мовленнєво-мисленної активності, інтеграції, контекстуалізації, домінуючої ролі безперекладної семантизації, апроксимації іншомовної діяльності, науковості, свідомого засвоєння знань, систематичності й послідовності навчання, міцності засвоєння знань, індивідуального підходу до студентів і т. п.) і конкретизуватись специфічними принципами навчання (міждисциплінарності, орієнтації на майбутню професійну діяльність). Крім того, у методиці виділяють спеціальні принципи, властиві тільки навчанню іноземної мови [1, с. 21]. Ми їх визначимо як принципи комунікативного професійно-орієнтованого навчання іноземному мовленню.

Принцип інтерактивності заснований на виконанні завдань, які:

- модулюють інтерактивний характер спілкування при необхідній наявності взаєморозуміння двох комунікантів;
- мають інформативну прогалину, що спонукає комунікантів використовувати інформативний ресурс один одного для розширення власних знань та досвіду;
- дозволяють логічно й поступово виконувати завдання при умові успішного виконання попереднього;
- допомагають в узгоджуванні групових дій при обміні інформації один з одним.

Принцип мовленнєво-мисленної активності будується на навчальних завданнях, які:

- модулюють пізнавально-когнітивні процеси – пошук, відбір, опис, зіставлення, протиставлення, пояснення, обґрунтування інформації;
- формують психолінгвістичні механізми мисленно-мовленнєвої діяльності, вірогідне прогнозування, осмислення, запам'ятовування, реконструювання повідомлення;

Принцип інтеграції передбачає завдання, що:

- моделюють реальний цілісний контекст спілкування в поєднанні мовленнєвої та немовленнєвої дії, вербального та невербального спілкування, візуальної та звукової репрезентації змісту та форми висловлення;
- забезпечують оволодіння видами мовленнєвої діяльності і їхній реальній послідовності та взаємозв'язку.

Принцип контекстуалізації будується на завданнях, які допомагають сприймати, реконструювати, продукувати висловлювання і тексти як продукти відповідних цілей спілкування. Граматичні та лексичні компоненти формуються переважно в контексті виконання завдань з метою вирішення комунікативних цілей.

Принцип домінуючої ролі безперекладної семантизації передбачає використання перекладу переважно з обмежувальною абстрактною

лексикою, де її розуміння відбувається за допомогою контекстуального, асоціативного, пояснювального, синонімічного, наочно-наглядного сприйняття.

Принцип науковості в навчанні полягає у засвоєнні студентами теоретичного фонетико-граматичного матеріалу на основі прикладних вмінь та навичок, адекватного розуміння змісту кожного іншомовного терміна і його смислового розрізнення, правильного наукового їх пояснення і оволодіння прийомами іншомовного словотворення, збагачення словникового запасу студентів іншомовною професійно-спрямованою лексикою, пов'язаною з науковим стилем мовлення і термінотворенням, а також оперування вміннями іншомовного діалогічного мовлення та правилами ділового етикету, що впливає на володіння знаннями про усне іншомовне професійне спілкування та ведення ділової кореспонденції.

Реалізація принципу свідомого засвоєння іншомовної професійно-спрямованої лексики передбачає побудову експериментальної методики на основі єдності розвитку мовлення, мови і мислення, слова і поняття, наукових понять і термінів. З процесами свідомого вивчення іншомовного матеріалу безпосередньо пов'язаний вплив різноманітних факторів на формування мовленнєвих умінь та навичок. Лише свідомий підхід до навчання може упорядкувати та систематизувати всі види іншомовної комунікативної компетенції, що у сукупності з міжпредметними зв'язками та відповідним термінологічним та теоретичним фаховим матеріалом є складовими іншомовної професійної комунікативної компетентності.

Принцип систематичності й послідовності навчання зумовлений логікою науки й особливостями пізнавальної діяльності студентів. Важливо, щоб профспрямований лексичний матеріал засвоювався студентами певними комплексами. Це має бути враховано в текстах вправ, у яких потрібно подавати матеріал на основі смислових, лексико-граматичних, словотвірних, стилістичних особливостей.

У результаті наукового пошуку виокремлено специфічну норму, дотримання якої сприяє ефективності формування іншомовної професійної комунікативної компетентності майбутніх бакалаврів фінансово-економічних спеціальностей. Так, *принцип міждисциплінарності* зобов'язаний всі профспрямовані лексичні, термінологічні та теоретичні знання, одержані під час вивчення спеціальних та фахових дисциплін, згрупувати в певну систему знань, яка б мала на меті навчати та виховувати іншомовно-грамотних фахівців. Міжпредметні зв'язки в навчанні було висвітлено ще в працях К.Д.Ушинського, який зазначав, що „неприйнятним” є той навчальний процес, де „одна наука йде слідом за іншою, ніде не перетинаючись, хоча це і впорядковано у програмі та хаотично в голові учня” [5, с. 467]. Зазначимо, що до сьогодні у вітчизняній науці не існує єдиного погляду на міжпредметні зв'язки. Одні вчені тлумачать їх як дидактичний принцип (М. Левін, Н. Лошкарьова, В. Максимова, С. Рашкова), інші як дидактичну

(В. Хомутський, В. Федорова, В. Максимова, А. Усова, М. Черкес-Заде) чи педагогічну (Ф. Соколова) умову [3, с. 20].

Міжпредметні зв'язки класифіковано за видами знань і за видами діяльності. На рівні знань вони розкриваються за допомогою мови, теорії або прикладної частини. Здійснення зв'язків на рівні видів діяльності досягається різноманітними методами навчання і організаційними формами. Виходячи зі спільності структури навчальних предметів і структури процесу навчання, деякі автори розрізняють змістово-інформаційні, операційно-діяльнісні та організаційно-методичні зв'язки [2, с. 159]. На думку В. А. Семиченко, кожна навчальна дисципліна формує в майбутніх фахівців професійні якості трьох рівнів інтеграції: інтропредметні (знання, уміння і навички, які становлять специфіку тієї чи іншої галузі науки), інтерпредметні (міжпредметні, що формуються спільним причинно-наслідковим впливом комплексів навчальних дисциплін) і метапредметні (інтегративні якості, що утворюються як результат впливу всієї системи професійної підготовки) [4, с. 40 – 41].

Принцип орієнтації на майбутню професійну діяльність передбачає оволодіння знаннями, вміннями й навичками, необхідними майбутньому фахівцю вже з перших занять. Цей принцип виявляється в тому, що оволодіння іншомовною професійною комунікативною компетентністю в сучасній професійній діяльності зумовлене життєвою потребою, намаганням постійно вдосконалювати різні іншомовні аспекти мовлення студентів, оперуванням всіма видами іншомовної компетенції залежно від профілю підготовки студентів. Таким чином, навчальна діяльність поступово трансформується у професійну, проходячи ряд перехідних форм. Така логіка підготовки фахівців передбачає ґрунтовне оволодіння теоретичними професійними знаннями, формуванням практичних умінь і навичок.

Принцип всебічної індивідуалізації навчального процесу (індивідуальний підхід до студентів) з іноземної мови передбачає реалізацію чотирьох видів індивідуалізації: мотивуючої, регулюючої, розвивальної та виховної. Здійснення всебічної індивідуалізації процесу навчання видів іншомовної компетенції дає можливість врахувати індивідуально-психологічні особливості студентів, що значно впливає на успішність оволодіння іншомовною мовленнєвою діяльністю.

Отже, формування іншомовної професійної комунікативної компетентності студентів вищих аграрних закладів освіти детермінується загальнодидактичними принципами (інтерактивності, мовленнєво-мисленної активності, інтеграції, контекстуалізації, домінуючої ролі безперекладної семантизації, науковості, свідомого засвоєння знань, систематичності й послідовності навчання, міцності засвоєння знань, індивідуального підходу до студентів тощо) та конкретизується специфічними принципами навчання (міждисциплінарності, орієнтації на майбутню професійну діяльність).

Крім того, для формування іншомовної професійної комунікативної компетентності фахівця фінансово-економічної сфери необхідна відповідна організація навчального процесу та створення сприятливих *педагогічних умов*, націлених на покращення вищезазначеного процесу, методична робота щодо розвитку якого визначається за такими напрямками: а) системність та науковість навчальної інформації щодо програмного матеріалу з прикладним орієнтуванням роботи студентів; б) створення позитивної мотивації студентів до їхньої комунікативної діяльності у різних видах штучних та реальних діалогових ситуацій направлених на подолання мовного бар'єру та активним оволодінням іншомовної загальної та професійної лексики; в) узгодженість та наступність навчального матеріалу спрямованих на поступове ускладнення та зв'язок інформаційних блоків для їхнього кращого сприйняття та опрацювання; г) свідоме засвоєння навчального матеріалу, яке відображає позитивне ставлення студента до іншомовної професійної комунікативної компетентності, сформоване на основі розуміння її значущості для своєї майбутньої професійної діяльності, засвоєння мовних та мовленнєвих складових як необхідної вимоги до її формування, а саме осмислене сприйняття інформації, яке відіграє вирішальну роль в утриманні і відтворенні лексико-граматичних та комунікативних знань та вмінь іншомовної активності; д) діалогові методи, прийоми та форми як необхідні методичні підходи для успішності активізації іншомовного комунікативного процесу серед студентів; е) заохочення для аналізу комунікативної поведінки, який за допомогою викладача або на більш просунутому рівні володіння іншомовною професійною комунікативною компетентністю власно студентами дає можливість оцінити і скорегувати іншомовну діяльність на її подальше вдосконалення; є) гуманістичні стосунки, які при вмілому педагогічно-психологічному забезпеченні викладачем позитивної та дружньої атмосфери спонукає студентів до бажання розкрити себе та проявити свої здібності щодо активної участі в іншомовному процесі; ж) висока комунікативна компетентність викладацького складу, яка сприяє успішному створенні викладачем іншомовного середовища та задає високу планку для прагнення студентами оволодінням іншомовною професійною комунікативною компетентністю.

Процесуальний блок моделі включає операційно-діяльнісні (засоби, форми, методи) та змістові елементи, направлені на успішне формування іншомовної комунікативної професійної компетентності майбутніх бакалаврів фінансово-економічної сфери. Зазначимо, що засобами навчання для реалізації поставленого нами завдання будуть виступати навчально-методичні комплекси, лінгафонні практикуми, комп'ютерні програми, комплекти слайдів, аудіо- та відеодиски, роздавальні картки, таблиці, схеми та інше матеріальне наповнення, спрямоване на ефективну організацію навчального процесу.

Методами та формами навчання є способи упорядкованості сумісної діяльності викладача та студента на шляху до поставленої цілі навчання.

Насамперед, методи формування іншомовної комунікативної повинні бути направлені на реалізацію даного завдання, тобто переважно на розвиток та реалізацію репродуктивної та продуктивної діяльності, що означає вміння спеціаліста вирішувати поставлені перед ним завдання засобами іноземного мовлення. Таким чином, зазначимо та узагальнимо такі *методи*, як демонстрацію, пояснення, організацію тренування та використання іншомовної діяльності спрямованої на формування іншомовної професійної компетентності майбутнього інженера-аграрника, де кінцевим результатом будуть сформовані вміння щодо здійснення поставленої цілі. *Формами* для формування іншомовної комунікативної компетентності зазначимо такі види роботи, як різноманітні види інтерактивної діяльності: професійно-спрямовані семінари, студентські конференції, олімпіади, кругли столи, організовані фахово-тематичні презентації, які мотивують студентів для підвищення рівня та вдосконалення іншомовної діяльності.

Основою *змісту* формування іншомовної професійної комунікативної компетентності є комплекс лексичних, граматичних, теоретичних, психологічних, професійно-спеціалізованих знань і вмінь в активній формі їхньої реалізації, що визначають необхідний оперативно-інформаційний багаж майбутнього спеціаліста фінансово-економічної сфери.

У нашому дослідженні виявлені такі *етапи* формування іншомовної професійної комунікативної компетентності майбутніх фінансистів та економістів, як *теоретико-інформаційний*, у якому основною ціллю є ознайомлення з матеріалом та навчання всіх видів мовної компетенції (лексиці, граматиці, орфографії, фонетиці); *професійно-діяльнісний*, протягом якого студенти опрацьовують отриманий матеріал у рецептивній, репродуктивній та продуктивній діяльності для закріплення вмінь і навичок його використання; *аналітико-корегувальний*, де за допомогою аналізу викладача та студентського самоаналізу здійснюється самовдосконалення та зростання рівня сформованості іншомовної професійної комунікативної компетентності до вмінь вирішувати професійні ситуативні та спонтанно виникаючі питання засобами іноземного мовлення. Останній блок нашої моделі включає *критерії* (змістовий, культурологічний, регулятивно-оцінний, професійно-особистісний) з відповідними показниками, що характеризують *чотири рівні* сформованості інтегративної особистості студента: низький, середній, достатній, високий.

Прогнозованим *результатом* реалізації елементів моделі є досконалий рівень сформованості іншомовної професійної комунікативної компетентності майбутніх бакалаврів фінансово-економічних спеціальностей для здійснення їхньої професійної діяльності в іншомовному комунікативному середовищі, що є показником цілеспрямованості, систематичності та продуктивності запропонованої моделі (рис.1).

Перспективними напрямками нашого подальшого наукового дослідження є створення та експериментальна перевірка системних та

цілеспрямованих методичних підходів, прийомів та форм навчання, опанування та оперування іншомовною професійною комунікативною компетентністю майбутніх фінансистів та економістів.

Рис. 1. Формування ПКК майбутніх інженерів-аграрників

Список використаної літератури

- 1. Вікторова Л. В.** Формування професійної термінологічної компетентності студентів вищих навчальних закладів у фаховій підготовці : дис.. на здобуття наук. ступеня кандидата пед. наук: спец. 13.00.04 „Теорія та методика професійної освіти” / Л. В. Вікторова. – К., 2009. – 21 с.
- 2. Зверев И.** Межпредметные связи в современной школе / И. Зверев, В. Максимова. – М. : Педагогика, 1981. – 159 с.
- 3. Копіца Є. П.** Збагачення словникового запасу учнів гімназій науковою навчально-термінологічною лексикою на міжпредметній основі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 „Теорія та методика навчання” / Є. П. Копіца. – Одеса, 2005. – 20 с.
- 4. Семиченко В. А.** Використання психології в навчальному виховному процесі вищої школи / В.А. Семиченко// Педагогіка : психологія. – 1996. – № 3. – С. 40 – 41.
- 5. Ушинский К. Д.** Избранные педагогические сочинения : в 2 т. / К. Д. Ушинский. – М. : Педагогика, 1996. – Т. 2. – 467 с.

Разенкова Н. В. Модель формування іншомовної професійної комунікативної компетентності майбутніх бакалаврів фінансово-економічних спеціальностей

У статті наведені та узагальнені результати дослідження проблеми формування іншомовної професійної комунікативної компетентності майбутніх бакалаврів фінансово-економічних спеціальностей (методологічні підходи, принципи, методичні шляхи, організаційні умови, методи, форми тощо) та розроблено модель означеного процесу як методичної схеми. Наведена модель дає можливість відобразити логіку наукового пошуку та засоби досягнення результатів розв’язання наукового завдання, націленого на розробку методики навчання професійної компетентності засобами іноземного мовлення.

Ключові слова: іншомовна компетентність, фінансово-економічне спрямування, форми та методи.

Разенкова Н. В. Модель формирования иноязычной профессиональной коммуникативной компетентности будущих бакалавров финансово-экономических специальностей

В статье приведены и обобщены результаты исследований проблемы формирования иноязычной профессиональной коммуникативной компетентности будущих бакалавров финансово-экономических специальностей (методологические подходы, принципы, методические пути, организационные условия, методы, формы и т. д.) и разработано модель данного процесса как методической схемы. Эта модель дает возможность отобразить логику научного поиска и средства достижения результатов решения научного задания, нацеленного на разработку методики обучения профессиональной компетентности средствами иностранной речи.

Ключевые слова: иноязычная компетентность, финансово-экономическое направление, формы и методы.

Razenkova N. V. The Model of Another Language Professional Communicative Competence Forming of Future Bachelors of Finance and Economic Specialities

The results of investigation of the problem of another language professional communicative competence of future bachelors of finance and economic specialities are performed (methodological approaches, principles, methodical ways, organization conditions, methods, forms etc.) and the modal of this process as a methodical scheme is developed. The presented model gives an opportunity to represent the logic of scientific search and the means of achievement of results of scientific task solution that is aimed for development of methods of professional competence teaching with foreign language means.

Key words: another language competence, financial and economic approach, forms and methods.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

УДК [37.013+37.014]-048.37

Л. А. Терских

СОВРЕМЕННЫЕ ИННОВАЦИОННЫЕ ИНТЕГРАТИВНЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ

В Законе Украины „О высшем образовании” в Ст. 22, которая определяет цели и основные задачи высшего учебного заведения, в п. 1 говорится: „Основной целью деятельности высшего учебного заведения является обеспечение условий, необходимых для получения лицом высшего образования, подготовка специалистов для Украины”. Во втором пункте определяется главная задача ВУЗа: осуществление научной и научно-технической, творческой, художественной, культурно-воспитательной, спортивной и оздоровительной деятельности.

Современное же состояние украинских вузов характеризуется недостатком этих условий, необходимых для модернизации их образовательных процессов. Инновационное развитие образовательного процесса в вузах Украины в ближайшие годы будет определяться целями и задачами обеспечения необходимого уровня качества образовательных услуг. Вузы должны стремиться формировать конкретные инновационные меры по созданию обновленной системы образовательного процесса.

С тех пор, как понятие „инновация” стало использоваться достаточно широко, возникла некая размытость его применения, что требует более